

Sigríð Undset – korunk realistája

JANNE HAALAND
MATLARY

1957-ben született Mandalban. 1997–2000 között a norvég külügyminisztérium államtitkára volt, a Kezreszténydemokrata Néppártot képviselte a Bondevik-kormányban. Jelenleg a nemzetközi politikatudomány vendégprofesszora az Oslói Egyetem Politikatudományi Karán, a Nemzetközi Kapcsolatok Norvég Intézetének adjunktusa és vezető kutatója. A Vatikánban az Igazságosság és Béke Tanácsának, valamint a Családok Pápai Tanácsának tagja.

A fordítás alapjául szolgáló tanulmány: Janne Haaland Matlary: *Sigríð Undset: A realist for our time*. Crisis (USA), 2000. október.

**Kristin mint a női lét
megtestesítője**

Norvégiában mindenki ismeri a *Kristin Lavransdatter* című trilógiát, amellyel Sigríð Undset irodalmi Nobel-díjat nyert 1928-ban. Kristinben mi mindannyian a valódi nőre ismerünk rá. Bár a középkori Norvégiában él, kétségtelenül közlünk valót. Önfejtő, szenvedélyes, türelmetlen; a fájdalom és szenvedés által válik éretté. Élete végéig harcol Istennel, mindig szembeszegül akaratával. A természetben él, természetközelen; az életet a maga teljességében éli meg. Szereti azt az embert, akiben végül is csalódik. Minden asszony olyan férfire vágyik, mint Erlend, hibái ellenére. Undset részletesen leírja Erlend természetét, kiállítását, izmait, bátorságát. Mindannyian beleszeretünk Erlendbe: ő a férfiasság maga, legalábbis fizikai értelemben.

Kristin a női létet képviseli. A lehető legvalóságosabban megjelenített asszony és anya. Amikor első gyermekemet hordoztam, egyszer csak eszembe jutott, hogyan élte meg Kristin a maga másállapotát. Egyik nap az erdőt járta, amikor hirtelen erőtlen moccanást, az úszkáló haléhoz hasonló mozdulatot észlelt hasában. Hát ez pontosan így történik. Emlékszem: a nappaliban ültem, húsz hetes terhes voltam, ezt azonban csak elméletileg tudtam. Hirtelen valami megmoccant a méhemben. Gyermekelem első életjele volt. Azt a pillanatot soha nem fogom elfelejteni. Undset Kristin másállapotát és szülését is nagyon élethűen ábrázolja. Majdnem belehal az első szülésbe. Órákig tartó fájdalom, halálfélelem, a helyzet végletes rettenete. Néhány gondoskodó asszony — és Erlend, a gyöngé és gyáva. Egy álló nap és éj után, amikor Kristin már azt hiszi, hogy ütött halála órája, végre megszületik a gyermek, akit ormótlan, véres hústömegként ír le a szerző. Ő Kristin elsőszülött fia. Azt hiszem, minden asszony magára ismer a szülés valóságához leírásában. Ez az esemény ijesztő, egyáltalán nem romantikus. Halálosan fájdalmas és a lehető legnagyobb testi-lelki erőt igényli. Az életünket tesszük kockára egy másik életért, részt veszünk a teremtésben. Éppen ezért lesz ez életünk legmaradandóbb élménye.

Kristin megalkotója a szó legteltesebb értelmében realista. Mindaz, amit az emberi szeretetről, a szülésről, az Istennel folytatott harcról, az emberi létről ír, valóságos. A szépítgetésnek, álszeméremnek vagy fennkölt elmélkedésnek itt nincs helye. Ez maga az élet. Undset, legfontosabb ihletőm, semmilyen szerepjátszásra nem volt hajlandó. Ehhez túlságosan súlyos és túlságo-

san rövid az élet. Soha nem találkoztam vele személyesen — 1949-ben halt meg, mielőtt én megszülettem volna, hatása azonban most is érzékelhető. Ebben az írásban azt kutatom, hogy miért olyan fontos Undset mindmáig, nemcsak Norvégiában, hanem a modern társadalomban általában. Fontossága realizmusából adódik. Ő maga mindent elutasított a realizmuson kívül, hiszen számára ez volt a kereszténységhez vezető út. Végezetül pedig, érvelésem szerint, e realizmus hiánya jelenti a legnagyobb gondot napjainkban.

Undset és az egyház

Akárcsak Undset, én magam is felnőttként, agnosztikusból, vagy talán egyenesen ateistából váltam katolikussá. Akárcsak ő, én is hosszú intellektuális utat jártam be, míg eljutottam a kereszténységhez és az egyházhoz. Bár Undset értelmiségi volt, soha nem volt teoretikus. Művelt volt, de soha nem volt alkalma szabályos tanulmányokat folytatni. Édesapja, Ingvald Undset, a skandináv történelem tanára volt, és lányát már gyermekként is taníttatta. Sigrid Undset mohón olvasta a sagákat, és hamar nyilvánvaló vált, hogy tehetségesen ír. Miután édesanyja fiatalon megözvegyült, a család meglehetősen sanyarú körülmények között élt Oslóban. Undset dolgozni kényszerült, hogy eltartsa a családot, így lett tizenhét éves korában hivatalnoknő. Gyakran sétálok a Stensgatén, ahol akkoriban éltek. Szürke, unalmas utca. Undset később az Industrigatén élt, közel az otthonomhoz; itt volt egy szobája. Nappal dolgozott és éjjel írt. Az írást olyan szenvedéllyel művelte, hogy fennmaradt éjszakánként, még a szükséges alvást is megtagadta önmagától. Élete során később is mindig éjszaka írt.

A szerelem és a természetfeletti vágya

Legkorábbi regényei egyikében, az 1911-es *Jenny*ben egy római utazásról ír. Jenny Rómában él norvég festő barátaival. Szerelmes lesz, férjhez megy, gyermekei születnek. De férje végül is csalódást okoz neki. Nem az a férfi, akit Jenny keresett, akiről álmódzott. Undset írásainak visszatérő témája ez, amely szerintem önéletrajzi ihletésű. Undset igazi férfira vágyott, bátor és erkölcsös emberre — egy nemes lelkű férfira. Ilyen férfiakkal találkozott ugyan a sagákban, az európai irodalomban, de magánéletében nem. Akárcsak Jenny, ő is egy festőhöz, Hans Svarstadhoz ment feleségül, és három gyermeke született tőle. Egyikük szellemi fogyatékos volt. Házassága csődbe ment, útjaik elváltak 1919-ben — abban az évben, amikor megszületett harmadik gyermeke.

Az igaz és nemes szerelem utáni vágy a *Kristin Lavransdatter* esetében is vezérmotívum. Korántsem meglepő, hogy ez a vágy végül a kereszténységhez vezetett. Igaz szerelmet keresni tulajdonképpen ugyanaz, mint a természetfölöttit keresni, bár talán léteznek olyanok, akik képesek efféle szerelemre. Ők azok, akik

nemcsak emberi, de talán természetfölötti erényeket is magukénak mondhatnak. Kristin apja, Lavrans ilyen: erős és igazságos; vonzó ember, mert egy teljes, hittel teli élet mélysége és komolysága jellemzi. Erlend fizikailag, emberileg vonzó, de hiányzik belőle ez a mélység és érettség.

Test és lélek egysége

Itt ismét Undset realizmusára szeretnék hivatkozni. Soha nem követte el azt a hibát, hogy elválassza a testet a lélektől. A szerelem, amelyet Kristin felajánlott és keresett, teljes szerelem volt, testi-lelki egyaránt. Szerette Erlendet, az embert: a fizikai szerelem szerves része volt magának a szerelemnek, Kristin teljes odaadásának. Kristin már házasságuk előtt terhes lett, de ez majdnem természetes következménye volt annak, hogy teljes mértékben szerette Erlendet. Odaadta magát Erlendnek, aki azonban képtelen volt ezt értékelni. Ez Kristin emberi tragédiája, ezáltal jut lassacskán oda, hogy Krisztusban keresse, és végül nála találja meg a teljes szerelmet. Az útkeresés azonban nem volt sem könnyű, sem harmonikus. Kristint meggyötörte önnön erős akarata, természetes és nagyon is emberi vágya, hogy a szerelmet egy férfiban lelje meg, hogy ez a szerelem evilági legyen — kézzelfogható és fizikai.

Az istenszeretet útja

Az emberi szerelem valóságként jelenik meg, mert teljességét a test és a lélek együttes szerelme adja. Undsetől távol áll az ál-szemérem, ismeri az emberi természetet. A természetes emberi szenvedély olyan erős, hogy életünk jó részében önmagunk ellen harcolunk, hacsak meg nem találtuk azt az embert, aki kiegészít minket. Valóban kevesen vannak, akik párjukra lelnek. De talán fokozatosan rádöbbenünk két dologra: az emberi szenvedés elviselhető és a szentté válás eszköze lehet; és létezik egy igen rejtett út, amely a tökéletes szerelemhez vezet. Ez az út Krisztus és az isteni szeretet rejtélye. Kristin vívódása nidarosi zárandokútjával ér véget — vezekelni meggyűlöletét. Lázongása és keménysége ellenére végül is elfogadja Isten fensőbbtségét, és átadja magát neki. Ez azonban hosszú ellenállási folyamat végeredménye — mely annyira hasonlít a miénkhez. Az emberi élet ilyen. Szendvélyes, keserves, bukásokkal teli. Kristin csak akkor képes átadni magát Istennek, amikor megszűnik harcolni ellene.

Katolicizmus Norvégiában

Undset igényes volt. Nem volt hajlandó megalkudni. Keményen viselkedett a környezetével szemben, szarkasztikus volt, éles nyelvű és félelmetes. Nem hinném, hogy lett volna humora — olyan hiányosság ez, amelyet csak nehezen tudok elfogadni. A férfiakat különösen megriasztotta. Feminista volt a szó hagyományos értelmében: értelmiségi volt, és nem engedett a magáéból. Átitatózott a sagákkal és az északi irodalommal, hitét a norvég katolicizmus régmúlt történelmi időszakára alapozta. Undset korában nem

volt könnyű értelmiségi nőnek lenni, még itt sem, ahol a nők mindig erősek és önállóak voltak. Egyik dominikánus barátomat, aki fiatal papként érkezett Norvégiába, Undset egyszer meghívta vacsorára. Barátom, aki maga is tomista, félelmetesnek találta az írónőt. Egyáltalán nem csevegtek a vacsorán.

Undset polémikus
írásai

Undset fegyvere a tolla volt, nagyszerű polémiái néha valóban nagyon kegyetlenek voltak. Egyik esszégyűjteményének címe *Katholsk propaganda* (*Katolikus propaganda*). Keményen támadja a protestánsokat és a norvég államegyházat, és még keményebben az agnosztikusokat és a „szabadgondolkodókat”. Abban az időben bátor tett volt áttérni a katolikus vallásra. Azt mondta, rájött, hogy létezik valami objektív, ami rajta kívül áll. Ez csak Isten lehet. És hogy mindössze egyetlen egyház van, és pedig az, amelyet Krisztus alapított. Ez az egyház Krisztus óta létezik, így tehát ez az egyetlen igaz egyház. Mindez jóval azelőtt történt, hogy az ökumenizmus elterjedt volna. Undset azonban amúgy sem lett volna igazán ökumenikus egyéniség. Újságcikkeiben ékesszólóan és gúnyosan támadta az államegyházat és teológusait. „Cikkeiteket ferencesrendi szentbeszédként olvassák”, jegyezte meg. Nem bókna szánta.

A katolikus vallás
Norvégiában

Ekkoriban nehéz idők jártak Norvégiában a katolikusokra. A katolicizmus tiltott vallás volt 1845-ig, a reformáció korában pedig egyenesen halálbüntetés fenyegette a híveket. Az ellenreformáció idején a jezsuiták szemináriumot alapítottak a Gdansk melletti Braunsbergben. Céljuk az északi jezsuiták oktatása volt, akik közül néhányan titkon Svédországba és Norvégiába utaztak. Az ekkor unióban álló Norvégiában és Svédországban a más hitűekre vonatkozó törvény engedélyezte ugyan a katolikus vallást, de a katolikusok elleni előítélet még létezett. A jezsuitákat különösen veszélyesnek tartották, a norvég alkotmány pedig a következőt jelentette ki: „A jezsuitákat nem tűrhetjük meg és nem léphetik át a birodalom határát.” Ezt a paragrafust csak 1956-ban törölték el, egy évvel születésem előtt. A hatálytalansítás hatalmas vitát váltott ki a parlamentben.

Norvég katolikus
politikuskok

Hozzá kell tennem, hogy én vagyok az első katolikus politikus a norvég Kereszténydemokrata Néppártban, és a második olyan katolikus a reformáció óta, aki politikai hivatalt vállal. Norvégia lakosságának azonban csak kevesebb mint egy százaléka katolikus vallású, és ez is befolyásolja az előbbi adatokat. A mai valláspolitikai helyzet már gyökeresen különbözik a korábbiaktól. A katolikusok általában az államegyházat támogatják, hiszen ez nyilvánosságot biztosít a kereszténységnek: az iskolákban és óvodákban egyaránt kötelező tantárgy lett a kereszténység. Ami az ökumenizmust illeti, egyetlen hozzáfűznivalóm az, hogy minél inkább keresztény érzületű valaki, annál ökumenikusabbá válik. Akik szeretik Krisztust, minden egyházat szeretnek, sőt, a kívülállókat is.

Undset két könyvet írt arról, hogy milyen hitet váltani Norvégiában; ezek feltételezhetően önéletrajzi ihletésűek. A *Gymnadenia* 1929-ben jelent meg; folytatása, a *Den brennende busk* (Az égő bokor) 1930-ban. Paul Selmer, a főszereplő, boldogtalan házasságban éli kispolgári életét; tanulmányai és az irodalom vezetik el a katolikus egyházhoz. Családja és barátai ellenkezésével szembeszállva áttér a katolikus vallásra. Felesége az unalmas és nagyon konvencionális Bjørg, aki egyaránt gyermeket és nagyravágyó. Házasságuk maga a csőd. Aztán találkozik hajdani szerelmével, Lucyval, és rádöbben, hogy ő élete asszonya. Szereti Lucyt és ezen nem tud változtatni. Egy ostoba, felületes nővel éli házaseletét, és ezen sem tud változtatni. Pault kétségbe ejti önnön sorsa, nyomorúságában összeomlik az oltár előtt. Emberi perspektívák szerint tulajdonképpen nincs kiút. Nem marad egyéb reménye, mint a hit. Undset elmeséli, hogyan nyújt ekkor Isten segítséget Paulnak az oslói Szent Olav templomban megélt spirituális élmény által. Révületében Paul egy égő bokrot lát és megérti, hogy ez Isten kegyelmét és segítségét jelenti. Elfogadja és próbálja megszeretni sorsát.

Emberi szenvedés és szenvedély

Undset e könyvének ugyanaz a témája, mint a *Kristinne*: az emberi szenvedés és szenvedély mélységei, ugyanakkor egy olyan szerelem utáni vágy, amely többet nyújt az emberi szerelemnél. Való igaz, a teljes szerelem egy emberi lényben is fellelhető — ritka esetben, ha megtaláljuk másik önmagunkat, a „Seelenfreund“-ot, a lelki társat. De a szerelmet továbbra is kutatjuk, ez utal Isten léteire. Az ember azonban olyan makacs, hogy ki kell merítenie minden akaraterejét, mielőtt képes lesz magát átadni Istennek. Paul Selmer azt hiszi, hogy Isten beilleszthető a terveibe és kispolgári világába. De nem, Isten próbára teszi őt, és látszólag magára hagyja az emberi reménytelenség állapotában, mielőtt kegyelmében részesíti. Paul csak akkor képes valóban Krisztust választani, amikor rájön, hogy a szeretett asszony elérhetetlen számára, és továbbra is a szörnyű Bjørggel kell házasságban élnie. Paul olyan kétségbeesetten boldogtalan, és annyira kilátástalan a helyzete, hogy nem támaszkodhat önmagára többé.

Az önmagunk elleni harc

Az önmagunk természetes és igen emberi szenvedélyei ellen folytatott drámai küzdelem a realizmus maga. Undset soha nem becsülte alá az emberi természetet. A teljességében megélt élet olyan élet, amelyben az egyén mindezzel szembesül, de tud választani, és van mersze megvívni a harcot. Undset intellektuálisan közelít a katolicizmushoz, intellektualizmusa azonban összekapcsolódott ezzel a természetes emberi tapasztalaton alapuló realizmussal — szereplői hús-vér emberek. A vitában soha nem maradt le mások mögött. A fordulópont ugyanaz volt számára, mint számomra: tudatosította, hogy Isten rajtunk kívül létezik, tőlünk és mindattól függetlenül, amit Róla gondolunk. (...)

Undset fontossága

Undset azért olyannyira fontos, mert az életet olyannak ábrázolja, amilyen az valójában. Szereplői természetes módon élő asszonyok és férfiak. Megszületnek, dolgoznak, szeretnek, harcolnak, meghalnak. Az élet értelmét keresik. Talán megtalálják Istent. Teljesen szabványos emberek. A lelki vívódás a szabványos emberi élet része.

Nemrégiben elmentem a nagy-nagybátyám temetésére. Gazdálkodó és halász volt Dél-Norvégiában, a laikus kereszténység hagyományai szerint élt. Nagyon szívhez szóló esemény volt, éppen azért, mert annyira valóságos volt. Nagybátyám keményen dolgozott, hogy eltartsa hatalmas családját, szabadidejében pedig a falubéli imaház orgonistája volt. Unokái és dédunokái virágot helyeztek a koporsójára. Fia búcsúztatta el és mindannyian elkísértük a sírhoz. A norvég nyelvben az „elkísérni” szót akkor használjuk, ha valakit eltemetnek. A holtat elkísérjük utolsó útján. A pap a földi életből való távozásról beszélt: „Meg vannak számlálva a napjaitok. Tanuljátok meg számon tartani a napjaitokat.” Arról énekeltünk, hogy hogyan jönnek nemzedékek nemzedékek után. Az a valóságosság érvényes az emberi természetre is, ami e temetést jellemezte. Rövid ideig élünk, feladatunk van ezen a földön, aztán meghalunk és porrá válunk. Az emberi élet rövid és a test állandóan meghal — naponta meghal egy kicsit. Hogyan is élhetünk úgy, mintha nem jönne el a halál; úgy, mintha mindörökké itt élnénk, habár tudjuk ezt? A legtöbb mai ember úgy él, hogy megtagadja a valóságot.

Keresztény realizmus

Undset mintha belénk akarta volna vésni: az élet nem az, aminek hiszed. Te mindössze egy apró szem vagy a nemzedékek hosszú láncolatában; legvalósabb tapasztalatod a szülés, a gyermeknemzés, egy másik ember szeretete, és ami a legtöbb: Isten szeretete. A valóságot meg kell kísérteni, harcolni kell, elbukni és újra felállni. A természetes élet elvezet a természetfölöttihez — a teljességében megélt emberi élet elvezet Istenhez. Undset például nagyon erőteljesen ír az anyaságról és ennek fontosságáról. Az anyaság és a család természetes intézmények, és az a tapasztalat, hogy anyák lehetünk, lehetővé teszi, hogy megismerjük a Szent Családot. A természetfölöttihez vezető út a természetesség.

Undset és a feminizmus

Undset nemcsak katolicizmusa, de feminizmusa, jobban mondva a kortárs feminizmusra irányuló kritikája miatt is vitatott. Számára a női lét lényege az anyává válás. Nőként viselkedni nem tehetetlen polgári magatartás, de erő: csak akkor lehet valaki önmaga, ily módon tehát erős, ha hű önnön női természetéhez. Undset vitába szállt kora feministáival, akiket a családdal szembenálló állam szerepének szocialista ideái befolyásoltak. A feminizmus vezető női

egyéniségei azonban legtöbbször polgári környezetből kerültek ki. A leghíresebb feminista, Katti Anker-Møller azt követelte, hogy az állam fizessen az anyáknak a gyermekszülésért. Undset teljesen ellene volt az ötletnek. Szembeszállt Møllerrel, ironikusan nekiszegte a kérdést: vajon munka-e az anyaság? Ugyanennyire ellentett minden arra irányuló javaslatot, hogy az állam irányítsa a családot, és hogy az anyaságot a fizetett munkával egyenrangúnak tekintsék. „Minden asszonyból, akárcsak minden férfiből, lehet középszerű villamosvezető, de csak egy asszonyból lehet anya, bármennyire középszerű asszony legyen is”, írta.

Undset az elnéző
válási törvényekről

Jellemző, hogy mennyire szembeszállt az elnéző válási törvényekkel. Az volt az álláspontja, hogy nem a válást kell megkönnyíteni, hanem rá kell venni az embereket, hogy ne söpörjék szőnyeg alá a gondokat. „A norvég válási törvények a mindig nyitott ajtóhoz hasonlatosak. Állandóan huzatos a házasság.” Undset véleménye tehát az volt, hogy az elnéző válási törvények megingatják a házasság intézményének alapjait és így sokkal nagyobb a válás kísértése. Azt hiszem, Undset, a realista, azt állította, hogy teljesen szabványos dolog beleszeretni valaki másba, házassági gondokkal küszködni, abba a kísértésbe esni, hogy elhagyjuk társunkat. Ez az, ami várható. De ez ellen harcolni kell, nem szabad beadni a derekunkat.

A szexualitás
jelentősége

Undset szexualitásról vallott nézetei szintén nagyon jellemzőek. A szexualitás az önátadás csodálatos, mély kifejezése, a férfi és nő közötti szerelem alapvető, titokzatos és titkos része. Az a tény, hogy e cselekedet által gyermek fogan, bizonyos értelemben egyenesen isteni tetté teszi. Undset gyűlölné, hogy a szexualitás jelentősége ma olyannyira átértelmezett, hogy teljesen kiölték belőle az erotikus elemeket. Skandináviában nagyon erős irányzat volt a szexualitás „demisztifikálása”, és már az ő korában elkezdődött az iskolai szexuális nevelés fontosságának kihangsúlyozásával. *Et Kvinnesynspunkt (Egy nő álláspontja, 1922)* címen megjelent írásaiban megjegyezte, hogy a szexualitást pusztán biológiának tekintő „próféták” éppen értelmétől és szépségétől fosztották meg a nemiséget. (...)

Az anyaság méltósága

Undset nem érte meg az abortusz-vitát. Én örülök ennek. El tudom képzelni dühét és megvetését. Számára a természetes és természetfölötti emberi élet egyaránt arra összpontosult, hogy erős férfiak és nők életet közvetítsenek, és ellenállt a család és különösen az anyaság politizációjára irányuló minden kísérletnek. Számos könyvének áttanulmányozása után szinte megüt az, hogy a két legfontosabb téma, amivel foglalkozik, az isteni szeretetre vágyó és ezért küzdő emberi szeretet és az anyaság. Amikor leírtam saját feminizmushoz fűződő gondolataimat (*A Time to Blossom. Notes on a New Feminism, Mondadori, 1999*), nagymértékben befolyásolt Undset erre vonatkozó, tiszta és összefüggő antropológiája. Jól látható, hogy hogyan fordult az emberi

**A nominalizmus
tévedése**

természet, az emberi szenvedélyek felől a természetfölötti felé, amely az emberi vágyakozás és szenvedés egyetlen megoldása.

Ma azonban teljesen tévesen fogjuk fel az antropológiát. Úgy hisszük, hogy a férfi és női lét felépített, elképzelt „szerepek”, amelyeket meg lehet tanulni és lehet nem-megtanulni, hogy a szexualitás is csak alakítható társadalmi konstrukció, és hogy a nemiség nem függ össze a teremtéssel. Alábecsüljük és ezáltal megrontjuk a szexualitást. Azt gondoljuk, hogy a család névleges, nem pedig lényegi intézmény. Itt a nominalizmus által okozott károkhoz jutunk: a dolgoknak nincs lényege, mindössze „nomos”-szal, azaz névvel rendelkeznek. Nem létezik ontológiai realizmus, csak az a név, amivel felruházuk a dolgokat. A dolgok önmagukban nem léteznek szükségszerűen. Nem létezik olyan objektív intézmény, amit családnak hívnának, csak az van, amit mi családnak nevezünk.

**Undset vallásos
realizmusa**

Ha nem létezik tőlünk független Isten, akkor teljes mértékben megfeledkezhetünk Istenről. Egy ilyen világegyetemben — amely Skandinávia és a mai nyugati világ nagy részének kor-szellemén alapul — logikus módon nem létezik semmilyen objektív realitás. Az alapfogalmak teljes viszonylagosságából az következik, hogy minden szubjektív. Undset vallásos realizmusa viszont az emberi természetről alkotott valóságos képéhez kötődik. A kettő összefügg. Először elvégezte az emberi természet teljes leltározását, azután — következetes lévén — rögtön a katolikus egyházhoz jutott, amint feltette azt a lényeges kérdést, hogy „Létezik-e Isten az én erről vallott szubjektív nézeteimen kívül?”

Ugyanez fordítva is áll: ma a legtöbb embernek nincs szüksége Istenre. Ezek az emberek azonban nem is ismerik az emberi természetet. Az emberi természet, a maga bűnös állapotában ugyancsak Isten-szerű. Az emberi élet mindvégig a jó és a rossz közötti harc. Ma azonban úgy gondoljuk, hogy az emberi lény elég önmagának, önmaga és a világegyetem ura. Mindent megteszünk, amit el tudunk képzelni; és nemcsak megteszünk mindent, de azt is állítjuk, hogy mindenhez jogunk is van. Valószínűleg jóval távolabb állunk az önismerettől, mint a minket megelőző nemzedékek. A keresztények számára az élet az önismeret fokozatos fejlesztése. Ez a gondolat teljesen nevetséges azok számára, akik azt hiszik, tökéletesek vagyunk.

Következtetés

Undset lehetőséget nyújt arra, hogy mindent újrakezdjünk. Nem beszél Istenről, a szekularizációról, a teológiáról vagy a filozófiáról. Ehelyett emberi természetünket ábrázolja. Azonosulunk Kristinnel, beleszeretünk Erlendbe, csodáljuk Lavranst. Miért? Azért, mert valóságos emberi lények, szenvedéllyel, vétkekkal, bukással, nagysággal, bátorsággal felruházott emberek. Megmutat-

**A realizmus
a mai nyugati
társadalmakban**

ják, hogy mi az emberi erény és az emberi bűn. Végigkísérjük Kristint fiatal lányként és anyaként, másállapota láttán eszünkbe jut önnön szülésünk drámája, és amikor elkísérjük fájdalmas zárandokútján Nidarosba, fokozatosan megértjük, hogy az emberi lény önmagán kívül keresi boldogságát és szerelmét, amit egy rejtett Istenben találhat meg.

Manapság csak kevesen vannak a szerencsések, akik olyan erős családban nőnek fel, hogy megtanulhatják otthon, mit jelent az erényes élet. A nemrég eltemetett rokonom ilyen család feje volt. A fiai tudtak imádkozni és dolgozni, tudtak azoknak segíteni, akiknek kevesebb jutott; tudták, hogy Isten akkor siet hozzánk, amikor a legkevésbé várjuk. Tartalmas és kiegyensúlyozott az életük — egyikük sem kiemelkedően okos vagy tehetséges, de mindannyian erkölcsileg épek. Az élet arra való, hogy dolgozzunk, családot teremtsünk, Isten szava szerint éljünk. Felkészültnek kell lenni, amikor meghalunk. A te Urad vár rád. Porból lettünk és porrá leszünk. Ez a fajta realizmus a lehető legtávolabb áll a modern nyugati embertől. Énközpontúságunk szükségessé teszi, hogy személyes tanúságtételeket halljunk, sőt, legjobb, ha mi magunk tapasztaljuk ezt meg. Képzeld el, ha feltettük volna a kérdést Undsetnek: „Mit jelent értelmes életet élni?” Valószínűleg könyveire bökött volna: Olvassátok el és találjátok ki.

**A természetes,
teljes élet**

A rokonaim, akik nem gazdagok, nem kiugróan tehetségesek, nem híresek és nem tanultak, értelmes életet élnek, habár soha nem töprenkedtek ezen. Azon sem gondolkoztak, hogy létezik-e Isten, létezik-e család, vajon a szexualitás társadalmi konstrukció-e, vagy hogy kell-e dolgozniuk a családjukért és segíteniük a szomszédokon. Egyszerűen élték istenfélelemmel átitatott természetes életüket. Isten és ember összefügg. Ha elfelejtjük, ki Isten, azt is elfelejtjük, hogy ki az ember. Undset lehetőséget nyújt arra, hogy újra felfedezzük az emberi természetet, mert a jellemei megragadnak minket. Polémikus cikkei jók, a társadalmi vita részét képezik, de regényei sokkal jobbak. Az ember nem a logikából tanul, hanem olyan lényt keres, akivel azonosulhat. Aki rálel Kristinre és Erlendre, az már megtalálta a maga útját. Az értelmiségi Undsetet csodálom, de a mesélő Undsetet méginkább. Ő az az asszony, akire minden korban nagy szükség van.

A norvég nemzeti himnuszban ez áll: „Også kvinner op at stride, som de vore menn.” — „Harcoljanak úgy asszonyaink, mintha férfiak volnának.” Ez nem erő kérdése, ezt könnyű megtenni. Erő ahhoz kell, hogy önmagunkat nőként, emberként, egyéniségként ismerjük meg, és hogy felismerjük, Isten gyermekei vagyunk. Röviden, hogy teljes életet merjünk élni.

Pap Vera Ágnes fordítása